ԱՐՄԱՐԻԱ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկաի համար տարեկան 4 տոլար թղթդրմ.
Եւրոպաի և այլ աեղերի համար տրկն. 20 ֆրանգ
Տնօրէնութիւնն ինք կը վճարէ փոստի ծախքը։
Բաժնեգիրները կանխիկ կը վճարուին։ Վերյամնակայ կամ եռամսեայ բաժնորդագրութիւններ ալ կընդունուին, առանց ոևէ յաւելման բաժնեգնին վրայ։
Խմբագիր-Տնօրէնին հետ կարելի է տեսնուիլ խմբագրատունը (rue Vacon, 50) ամեն օր կէսօրէնյետոյ, ժամ 2էն մինչև 4 միայն։

Բ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 3

1886 ՕԳՈՍՏ. 28

(ՕԳՈՍՏ. 16 Հ. Տ.)

ՇԱԲԱԹ

Կը հրատարակուի Դշ. և Շբթ. օրեր

ՊԱՏՄԱԿԱՆՆԵՐ

Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։
Ծանուցման 1 մէջտեղ գիրը 1 սանտիմ կարժէ. 1 գլխագիրը 2 սանտիմ։
Նամակ կամ ծրար պէտք է դրկել խմբագրութեան հետեւեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal *Arménia*, MARSEILLE (France)

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau dela Rédaction (Rue Vacon, 50).

ԲՈՂՈՔՆԱԳՈՒԹԻՒՆ

Կազմառարեւիք ժամ յառաջ. — Ի՞նչ ենք մենք եւ ի՞նչ պիտ ելլենք. — Նամակ Պալկարիահն (Վառնա). — Բաֆֆիի գործերն. — Ներքին լուրեր. — Արտասահմանի լուրեր. — Պալկարիա. — Խառն լուրեր. — Ծանուցումներ. — Բանասիրական (Հայր եւ Որդի. — Պատկեր 1877–78ի պատերազմից):

ԿԱԶՄԱԻՈՐՈՒԻՆՔ ԺԱՄ ԱՌԱՋ

Զանազան տեղերէ զանազան նամատուներ, խորհրդածութիւններ և իդէալներ լոյս տեսած են «Արմէնիա»ի մէջ, որոնց եղրակացութիւնները ընդհանրապէս «յեղափոխութեան» կ'յանգին և «գործել» կ'առաջարկեն։

Աւրէն գործելու վրայ է խնդիրը. բայց ո՞վ պիտի գործէ, ի՞նչ պիտի գործէ, ի՞նչպէս պիտի գործէ։ Նախ այս կէտերը լուծելի ուսումնասիրելու համար օրինաւոր կազմակերպութիւն պէտք է՝ զոր տակաւին չունինք կարծեմ, — թէպէտև «Հայրենասիրութիւն» բառը մի քանի ժամանակէ ի վեր հոդագիրներն ուրիշ ժողովուրդներէն դէր ի վեր գործածուելուստ հայ ազգին մէջ. բայց նշանաւոր կէտը հոն է որ ուրիշ ազգերուն գործերը հայրենասիրութիւն են, մեր ալ խօսքերը—և կը վախնամ որ այսպէս շարունակելով վաղը միւս օր առած ալ «ժօտան» չանգնի։

*Յայտնի է, ինչո՛ր ըրին մէկ տառուտան մէջ ուրիշ ազգեր, մենք խօսքով ժամանակ անցուցինք և տակաւին կազմառարութիւն չունինք այսօր... այս պակասը կը յայտնէ մեր դանդաղութիւն և մեր թմրութիւն... Եթէ ճշմարիտ Մի հայրենասէր մարդկայ Հայ ազգին մէջ՝ որ գտնէ առ ալ կարենար մեզի ազգ լինելուն համար, թող գլուխ կանգնի եւ տպարանակ հայ ընկերութեանց և միացընելով զանոնք, ձեռք բերէ «Ցեղափոխութեան պատրաստուելի գործին» համապատասխանող մի կազմառութիւն, որուր վրայ աշխատանքին համար ունենայ անձնատրաց, հաստատակամ և առաքինի գործիչներ, չէ թէ լոկ հայրենասէրները «Արմէնիա»ի էջերը գարդարելու համար միայն։ Եթէ չունինք անանկ ազատասէր Մի հայ որ յօժարի այդ ընկերութեանց պարագլուխ լինելու պատասխանատուութիւնը ստանձնել, յայնժամ ըստ լաւ կը լինի որ ընկերութիւններն ալ «Արմէնիա»ի միջնորդութեամբ միանան իրարու հետ և գործունեայ մի մարմին ձեւանալով համերաշխութեամբ յառաջ տանին իւրեանց նպատական նպատակ։ Ինչ պէտք է ի զուր ժամանակ կորնցնել, մինչև ցարդ բաւական հասկըցանք մեր ազգի յատկութիւնները. որանք որ ատաքնին և քաջ են, նոքա անատակարոյս կը միանան այդ ընկերութեանց։ Ապատնելով ի՞նչ կրնամք ապատնել ատկատնին, Մովսէ՞սը. եթէ ոչ, կարենանք ժամ առաջ, մեր ժողովուրդ անկարելիկց չկրնար ճնալ. նա պիտի օժանդակէ իւր պատկառ ձեռնարկին, որոյ նպատակն է զարթուցանել պետութիւն ի հայրենիս և պատրաստել գնա մի օր իւր լուծը նետելու—եթէ վարժատանիներ բանալով Հայութեան ոգին արծարծելու Կանանք Ասիան մէջ, մեր բանը բաւական է, ատոր ժամանակ անցած ալ ևս հայ ազգին համար, ասիկայ առ նուազն 30 տարի առաջ պէտք էր ընէինք, այլ ներկայիս մէջ «բաւականաս»էն ուրիշ ճար չկայ։

Իսկ որք ասեն թէ հայ ազգին յոյս չկայ, նա մեռած է, չէ կենդանի, այնպիսիք թող գիտնան որ երկնք թմրած են և չեն ուզեր աշխատիլ. ոսմիկ գազը չուտ կը թմրեցնէ, չուտ կը սպանէ, նա լուսաւորեալ գասին հետևող է (1)։ Մեր ազգին իսկական թմրութեան պատճառ սա է որ յեղափոխութիւն ասնեցած չէ բնաւ և ոչ ալ ազատական առաջնորդներ որ գերութեան սէրը քարոզելու տեղ ազատութեան հարը արծարծէին ժողովրդին մէջ (2)։

Թող յիշենք հոս թշնամւոց այն անարկու աշխատանքները, որանց անչափ քաջութեամբ դիմադրեցին հայերը, անդադար պէտք ունենալու տակ, միշտ պատերազմներու մէջ, յաճախ յաղթելով երբեմն յաղթեալ, երբէք հաւատալով յաղթութիւն բնել չեղին տալ

(1) Եթէ բառին ճիշդ նշանակութեամբ 100 հոգի գարթուն հայ անհնար հայ ազգը, օրը 1 հայ արթնցընելով, տարուան մէջ 36,000 գարթուն հայ կանենայինք։

(2) Ունեցեր ենք Խրիմեան և իրեն նմանող հաղուագիւտ եկեղեցականներ, բայց խիստ քիչ և իրարմէ հեռու թուականներու մէջ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

(Պատկեր 1877—1878–ի պատերազմից)

(Շարունակութիւն 2ղ թիւին)

Գ.

Ցունիսի սկիզբներում Մուխթարը կուտաց իր ահագին խառնիճաղանճ զօրախմբերը Զիվինեան բարձրութիւնների վրայ, իր ձախ թեւով կանոնաւոր ճնշել ոչնչացնել Դրամ-տապի կիրճերում Տէր-Դուկասեանի փոքրաթիւ բանակը։

Այդ վտանգի առաջն առնելու համար Կարսը պաշարող բանակի մի մասը զօրավար Լօրիս-Մելիքեանի առաջնորդութեամբ դիմեց դէպի Զիվինի լեռները։ Զարմանալի էր այն արագութիւնը, որով ռուս բանակը կենդրոնացաւ Մուխթար փաշայի առաջ։ Հասնելուն պէս իսկոյն հրաման եղաւ ճակատամարտի պատրաստութիւն տեսնել։

Վրիտանեայ զօրքերին խաչով խաչվառ ընդունողներից մէկը և դլխաւորը Հաճի-Մարկան էր։ Անպատում էր հայերի ուրախութիւնը։ Դարերից ի վեր ծընունդ կատծքը ազատ շունչ քաշեց, մի բռնկում մտանալով այնմահացնող տանջանքները, որ հեղինակած էր կիսալուսնի դժոխքի մէջ. բայց նշանաւոր կէտը հոն է որ ուրիշ ազգերուն գործերը հայրենասիրութիւն են, մեր ալ խօսքերը—և կը վախնամ որ այսպէս շարունակելով վաղը միւս օր առած ալ «ժօտան» չանգնի։

Յայտնի է, ինչո՛ր ըրին մէկ տառուտան մէջ ուրիշ ազգեր, մենք խօսքով ժամանակ անցուցինք և տակաւին կազմառարութիւն չունինք այսօր... այս պակասը կը յայտնէ մեր դանդաղութիւն և մեր թմրութիւն... Եթէ ճշմարիտ Մի հայրենասէր մարդկայ Հայ ազգին մէջ՝ որ գտնէ առ ալ կարենար մեզի ազգ լինելուն համար, թող գլուխ կանգնի եւ տպարանակ հայ ընկերութեանց և միացընելով զանոնք, ձեռք բերէ «Ցեղափոխութեան պատրաստուելի գործին» համապատասխանող մի կազմառութիւն, որուր վրայ աշխատանքին համար ունենայ անձնատրաց, հաստատակամ և առաքինի գործիչներ, չէ թէ լոկ հայրենասէրները «Արմէնիա»ի էջերը գարդարելու համար միայն։ Եթէ չունինք անանկ ազատասէր Մի հայ որ յօժարի այդ ընկերութեանց պարագլուխ լինելու պատասխանատուութիւնը ստանձնել, յայնժամ ըստ լաւ կը լինի որ ընկերութիւններն ալ «Արմէնիա»ի միջնորդութեամբ միանան իրարու հետ և գործունեայ մի մարմին ձեւանալով համերաշխութեամբ յառաջ տանին իւրեանց նպատական նպատակ։ Ինչ պէտք է ի զուր ժամանակ կորնցնել, մինչև ցարդ բաւական հասկըցանք մեր ազգի յատկութիւնները. որանք որ ատաքնին և քաջ են, նոքա անատակարոյս կը միանան այդ ընկերութեանց։ Ապատնելով ի՞նչ կրնամք ապատնել ատկատնին, Մովսէ՞սը. եթէ ոչ, կարենանք ժամ առաջ, մեր ժողովուրդ անկարելիկց չկրնար ճնալ. նա պիտի օժանդակէ իւր պատկառ ձեռնարկին, որոյ նպատակն է զարթուցանել պետութիւն ի հայրենիս և պատրաստել գնա մի օր իւր լուծը նետելու—եթէ վարժատանիներ բանալով Հայութեան ոգին արծարծելու Կանանք Ասիան մէջ, մեր բանը բաւական է, ատոր ժամանակ անցած ալ ևս հայ ազգին համար, ասիկայ առ նուազն 30 տարի առաջ պէտք էր ընէինք, այլ ներկայիս մէջ «բաւականաս»էն ուրիշ ճար չկայ։

Ցարաբթիւնը նոյն երեկոյին ուխտեց մատնակել առաւ զօրքն արշաւանքին. նա և իր ընկեր ներկարար Մարտիրոսը ներկայացան գնդի հրամանատարին, ցանկութիւն յայտնեցին ուղեցոյցի պաշտօն ստանձնել։ Նրանց անձնանուէր ծառայութիւնների շնորհիւ ռուս հեծելազօրքը մի օրում մի ծայրից մինչև միւս ծայրը չափեց այդ երկիրը, գտաւ նոր անյայտ ճանապարհներ։ Փայլուն քաջալարժ հեծեալների չարքում բոլորովին հիացած, հայ առաջնորդները մի մի պատժում էին մեհնաւոր Թուրքերին, մի բռնէում մի հատ դխակից մի ամբողջ ազգի վրէժն էին հանում։ Իսկ մի քանիներին չարչարում էին ու դրկում իրանց նմանների մօտ իրթև կենդանի վկայ քրիստոնէի Ատուածու ահաւոր բարկութեան։

Երկար չը տևեց խեղճերի ուրախութիւնը։

Ցունիսի ճակատամարտը օրհասական էր ռուսների համար։ Զիվինի լեռնային լանջերը ներկվեցան անհամար զօրականների արիւնով. և յետոյ, երբ մարդկային քաջութիւնն ու հնարիմացութիւնը այլ ևս ոչինչ չը գիտէին անել բնութեան ամբոխութիւնների դէմ, ցրուած, ծխրատած զօրքը սկսեց յետս կասել։

Փքվեց Մուխթարը։ Նրա ահագին զօրակայտը ցրիւ եկաւ չորս կողմերը իր յաղթութիւնը տօնելու համար։ Բրիտանացիների օրը մի անգամ էլ միտնեց. կըրկին սուրը չտղայ նրանց պարանոցի վրայ, կրկին երկաթակուռ չղթաները սեղմեցին նրանց բազուկները։

Ցարութիւնը պիտի փախչէր. ռուսաստանի էր մահմետականների բարեկութիւնը նրա դէմ։ Թուրք փաշաներից մէկը գրել էր նրա անունը և նշանակել էր նրա ամբողջ ազգը սրի ճարակ անել։ Նա արդէն պատրաստ էր փախչել ռուսների եւակից իր ընտանիքի հետ. բայց յանկարծ մի բան յիշեց. նրա ընկեր Մարտիրոսը մի օր դրանից առաջ անհետացել էր գիւղից։ Ո՞ւր պէտք է գնար. նրա ընտանիքի ապրուստը տեսնելով, Ցարութիւնը վճռեց անպատճառ որոնել ընկերին։ Շերքակայ հովիտի ծայրից նա տեսաւ մի քանի ագռաւներ, որոնք սեղացած ապառաժի մօտ թռչում էին գետնից ոչ բարձրը։ Գնաց դէպի այդ կողմը և ժայռի եւակում երեան եկաւ սև թռչունների մի ահագին բանակ, որ կանգնած գետնի վրայ ազազակներով ճաշում էր. բանակը ցրվեց այն ժամանակ, երբ ծխաց Ցարութիւնի հրացանը։ Երկու դիակընկած էին միմեանց հանդէպ. մէկը մի վիթխարի բաշիբուզուկ էր, որի՛ երկայն կեռ սուրը կիսով չափ խրուած էր միւս դիակի կրծքի տակ։ Սոսկալի էր վայրենու պատկերը. գլուխը մինչև ծնգքամէջը պատռուած, ատամները միմեանց սեղմած, քիթի ծայրին սեացած էր չորացած արիւնը. աչքեր չը կային միայն, որ վերջին օրհասի պատկերը ամբողջացնէին. աչքերը լափել էին ագռաւները։

Միւս դիակը ընկած էր երեսի վրայ։

Ցարութիւնը ճանաչեց որ դա իր ընկերն է. խելագարի պէս մօտեցաւ բաշիբուզուկին և հրացանի կոթով սկսեց ջախջախել գլխի մնացածը։ Նա մոռացել էր ինքն իրան, նա կարծում էր թէ նոր է սպանում նրան։

Բայց յանկարծ յիշեց անբախտ Մարտիրոսին, գրկեց նրան և քիչ հեռու տարաբ։ Մինչդեռ պատրաստվում էր կատարել իր վերջին ընկերական պարտականութիւնը, հեռուից փողի ձայն լսեց. նա նայեց և տեսաւ, որ լեռնային գառիվայրը բազմութիւնով սևացած է մարդկանց բազմութիւնից. առջեում մի ճերատար ուժգին քշում էր խր ձին։

(Շարունակելի)

Բ. Ա. Գ.

Ա. Ի. Հոս տարած տան, Ժամի կից

ԱՂՋ ԵՎ ՎՆԱՍ Ի ԼՈՒՅՍ

Ա. Ս. Փ

Վանա

Ի՞նչ դժուարություններ պիտի չհանդիպի մարդ, որ ուզում է ինչ-որ բան անել, ինչ-որ բան ստեղծել, ինչ-որ բան հրատարակել, ինչ-որ բան գրել, ինչ-որ բան ասել, ինչ-որ բան գործել, ինչ-որ բան ձեռնարկել, ինչ-որ բան հիմնել, ինչ-որ բան կազմակերպել, ինչ-որ բան ղեկավարել, ինչ-որ բան ուսուցանել, ինչ-որ բան քարոզել, ինչ-որ բան հաղորդել, ինչ-որ բան ներկայացնել, ինչ-որ բան ներշնչել, ինչ-որ բան ազդել, ինչ-որ բան ազդարարել, ինչ-որ բան ծանուցել, ինչ-որ բան հայտնել, ինչ-որ բան հրապարակել, ինչ-որ բան տարածել, ինչ-որ բան ներկայացնել, ինչ-որ բան ներշնչել, ինչ-որ բան ազդել, ինչ-որ բան ազդարարել, ինչ-որ բան ծանուցել, ինչ-որ բան հայտնել, ինչ-որ բան հրապարակել, ինչ-որ բան տարածել . . . . . Այդ դժուարությունները ինչ-որ չափով կարող են նվազել, եթե մարդ ունենա ինչ-որ բան ասելու, ինչ-որ բան գրելու, ինչ-որ բան հրատարակելու, ինչ-որ բան ստեղծելու, ինչ-որ բան հիմնելու, ինչ-որ բան կազմակերպելու, ինչ-որ բան ղեկավարելու, ինչ-որ բան ուսուցանելու, ինչ-որ բան քարոզելու, ինչ-որ բան հաղորդելու, ինչ-որ բան ներկայացնելու, ինչ-որ բան ներշնչելու, ինչ-որ բան ազդելու, ինչ-որ բան ազդարարելու, ինչ-որ բան ծանուցելու, ինչ-որ բան հայտնելու, ինչ-որ բան հրապարակելու, ինչ-որ բան տարածելու

նեն պինք։ Գատը դիպի թագը տակնա-վրայ ընդը այս անձը չէ՛ր և յետոյ քիչ ժամանակի մէջ Ղալաթիա Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին ինչ խոռվութիւններ հանեց։ Թագ այս ժամին Ղալաթիոյ Աւժանապատիս Հիւնքիարզեյինտիեան Տէր Ցովհաննէս Հօրմէն տեղեկութիւններ առնեն։ Մինչև անգամ Թագեցին ձանձրանալով երկու քահանայ ձեռնադրել տուին որ ատոր ձեռքէն ապաստին։ Թէ՛ ժողովուրդը և թէ՛ տեղացին Ս. Հարք կենցած են վիպելու համար Տ. Ռահիմի ինչ լինելուն։ Արդ, Յարութիւն պատրիարք ի՞նչ համարձակութեամբ այս տեսակ անձը այցելու հովիւ կուգայէ Պուկարեշտ հայոց վրայ։ Տարկուայս տեսակ դրդռիչները նախատինած են իր քովը քանդի նմանն գըտնուին սիրէ, ինչպէս Վանի Պօղոս եպիսկոպոսը։ Ասկէ երեք տարուան առաջ Ենիչէրլիին գէշ ժամանակն անգամ եկեղեցին առեռանէ ամենուն վրայէն Պատրիարքը վար առած են Հայերը և անվիջապէս ուրիշ եպիսկոպոս մը ամենուդ դրած են։ Միթէ հիմակուան հայերն ալ ան արհնէն չե՞ն։ Ի՞նչպէս այս տեսակ բարբարոս անձը պահած են դեռ պատրիարքական ամենուն վրայ։ Ի՞նչ կը խորհի արդեօք Յարութիւն պատրիարքը Տէր Ռահին մեր մէջ զրկելուլ։ Միթէ այս անգամ գերբնական չնո՞րհք իջաւ Տէր Ռահիին վրայ որ այսպիսի պաշտօն յանձնած է անոր։ Ա՛յլ տակաւին մենք կըսենք. Որ ունիցի ականջս լսելոյ, լսիցէ . . . ։

ՀԱՑՈՒ ՏՂԱՑ

ԲԱՖՖԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

ԿԱՅԾԵՐ

ՀԱՏՈՐ Ա

Ազգային վիպագիրը պրն. Բաֆֆիի գործերին մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն ԿԱՅԾԵՐը։ Այս գիրքը կը ծանօթացնէ ընթերցողը առճկական և պարզկական Հայաստանի գլխաւոր տեղերին հետ, հետաքրքրաշարժ առիթներու կատաղի զարկերի զանազան ցեղերի և հայերի դրութեան, վարքի և բարքի մասին։ Նա ցոյց կը տայ այն ծրագիրը որին պէտք է հետեւին Հայաստանի մէջ գործել ուզողները։ Մի խօսքով թէ՛ իրը ազգային ընտիր վիպասանութիւն և թէ՛ իրը հայրենասիրական գործունէութեան վարդապետարան և ծրագիր, արժան է որ գանուի այս գիրքը ամեն հայրենասէր Հայի տունն։

***

ՋԱԼԱԼԷԴԻՆ

1877ի ռուս–թիւրքական պատերազմի ժամանակ Շէյխ Ջալալէդդինի ապշեցուցիչ պատճառով Տաճկաստանի հայերի կրած ապէսներուն մէկ ապեխարչ նկարագիրն է։ Գրքին սկիզբը կայ հեղինակին, պ. Բաֆֆիի պատկերը։

***

Վերոյիշեալ երկու գիրքերը կը ծախուին «Արմենիա» լրագրի խմբագրատունը. ԿԱՅԾԵՐը Հատոր Ա. 6 ֆր. և 50 սանթիմ «Ջալալէդդին»ը, 2 ֆրանգ և 30 սանթիմ. Մարսէյլէ դասը ամեն տեղի համար փոստի ծախքովը հանդերձ՝ ԿԱՅԾԵՐ Հատոր Ա. 7 ֆրանգ. «Ջալալէդդին» 2 ֆր. և 50 սանթիմ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վեհ. Սպարթալեան Ցովհաննէս Էֆէնտին հանգստեան ջուրերէն վերադարձած լինելով, այսօր Մէսաժրիի Seyne շոգենաւով կը մեկնի Իզմիր։ Ն. Վեհափառին մի մասնաւոր տեսակցութեան մէջ խոստացեր է 3000 ֆրանգ նուիրել իր կողմէ և Զմիռնի մէջ ալ հանգանակութեան ձեռնարկել, եթէ ձեռնարկուի մի մատուռ շինել Մարսէյլի մէջ։ Բայց դըժխաւոր դժարութիւնն սա է թէ Մարսէյլի մէջ այնչափ շատ քիչ հայ կայ (մօտ երեսուն հատիկատոր հայ ազգական տեսէ, թէ՛ առանձին գործ ունեցողներն և թէ՛ ուրիշի գործին մէջ աշխատողներն, ամենքն միասին առնելով) որ անհնար կը լինի այս փոքրիկ գաղթականութեան առանձինն իր այժմուով ձեռնարկել մի մատուռ շինելու, 70–80 հազար ֆրանգ մի ծախքի գումար բանալով։ Այժմեան մատուռը (rue de l'Ormeau. 13) վարձով բռնուած մի չէնք է որի համար կը վճարուի տարեկան 800 ֆր.։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Լոնտոնէն կիմացանեն թէ Իրլանտայի մէջ նորէն խռովութիւններ ծագեր են։ Շոնքիլ–Բօսի մէջ ժողովուրդը քարերով յարձակեր է ոստիկանութեան վրայ։ Զօքերը հասեր և կրակ ըրեր են ժողովրդին վրայ։ Կրասվընոր–Բօսի մէջ ալ ծանր անկարգութիւններ ծագեր են։

—Ֆրանսայի հայրենասէրներուն դաշնակցութեան գլուխ պ. Տէրուլէտին որ Պուեներոսդ կը գտնուի այժմ, օգոստ. 26ին մի փառաւոր ճաշ սըրուելը է ուր բազմաթիւ լրագրապետները և դրագէտները ալ ներկայ գըտնուեր են։ Պ. Տէրուլէտ խօսեր է Ռուսիոյ Կայսրին և Կայսրուհուն կենացը և ատենախօսներն չեչտելով խօսքը են այն համակրութեան վրայ որ կայ ի վեր երազ կը միացնէ Ֆրանսացիները և Ռուսերն։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Մինչև 10 տարի առաջ գրեթէ մոռացութեան մէջ թաղուած մի ժողովուրդ, այսօր իր վրայ գարձուցած է մեծ պետութիւններուն ուշադրութիւնը։ Իր ներքին գործերը բոլոր քաղաքական աշխարհի զբաղման առարկայ եղած են այժմ։ Մեծամեծ դիւանագէտներին մտատանջ և նեղութիւն կը պատճառեն։

Զանգուածի կուսակցութիւնը որ Ա. Լեքսանդր իշխանին գահընկէց ըրաւ, իսկ էր հետապրական յարաբերութիւնները որով Սօֆիան դեպքերուն նկատմամբ զանազան տեսերէ լուրեր կուգային իրարու հակառակ։ Այժմ Զանգուածի նորակազմ վարչութիւն ալ տապալած և պ. Քարավէլոֆ որ գահընկէցութիւնը ուսուցած էին, նորէն պաշտօնի գլուխ անցած է։ Պ. Քարավէլոֆ վերահաստատեր է հետապրական յարաբերութիւնները և այժմ սկսած են հետապիրները գալ ուղղակի Սօֆիան։ Պ. Պ. Զանգօֆ և Կաւէֆֆ որ Ալեքսանդր իշխանը վտարեցին և պ. Քարավէլոֆը բանտարկեցին, այժմ իրենք փոխադարձաբար ձերբակալուած և բանտարկուած են։ Թէ՛ Բուքրէշի և թէ՛ Պուկարեստի մէջ ժողովրդին և զօրաբանակին մեծամասնութիւնը Ալեքսանդր իշխանին համակրական զգացմունք կրնէ և նորա վերադարձը կը պահանջէ։ Այս ամենը ցոյց կը տան որ իշխանին գահընկեցութիւնը ռուսական կուսակցութեան մի գործադրութիւնն է որ արմատ չունի երեր ու՛ր ժողովրդին և ոչ զօրաբանակին մէջ։

Պ. Քարավէլոֆի նախարարութիւնը կազմուած է հետեւեալ կերպով։ Պ. Բաթոսլավոֆ ներքին գործերու նախարար։ Պ. Մաթլոֆ արտաքին գործերու։ Պ. Օրուշաքոֆ, արդի նախկագահ Սօպրանիէին, գաւառական գործերու։ Պ. Սմիտալոֆ և Պ. Նիքիֆօրօֆ որ իշխանի ամենահաւատարիմ սպայներէ մին է, Իշխանութեան անդամներն եղած են։ Դնաապետ Մուքորոֆ հրամանատար անուանուած է պուկարօ–բուլկիական զօրաբանակին։

Արտաքին գործերի նախարարը մի շրջաբերականով ծանուցեր է մեծ պետութիւններին նոր նախարարութեան կազմութիւնը։

Իշխան Պիսմարք Յրանգէնապատ երթալով հինգշաբթի երեկոյ ճաշած է Ռուսիոյ արտաքին գործերի նախարար պ. որ կիեւոյի հետ որ իր տարութեան պատճառով այդտեղ կը գտնուի երկու դիւանագէտներին մէջ բանակցութիւններ եղած են պուկարեստական խնդրին նկատմամբ։

Իշխանին նաւը տարած ձգած է դինք Ռէնի (Ռուսական Պեսարապիա) երեքշաբթի երեկոյ ժամ 3ին։ Նահանգապետը ի պահեստի դնելով Իշխանը, Պետերբուրգէն հրահանգ խնդրեր է որ համեմատ ազատ թողուցեր է Իշխանը։ Իշխանը կերթայ Հէս իր ընտանիքի մօտ, ուր հանգստեան մէջ կատղէ իմանալ եւրոպական պետութիւններուն դիտաւորութիւնները։

Լոնտոնէն կը հետապրեն օգոստ. 26ին թէ նոյն երեկոյ Հանրային խորհրդարանին մէջ պ. Ֆէրկիսօն պատասխանելով իրեն եղած հարցման թէ ինչ եղած է արդեօք Պուլկարիոյ Իշխանը, ըսաւ թէ չգիտեր և թէ հետապրը որոշած է նորա երթալը Հէսի Իշխանին որ Տարմշդատ հասածին պէս առաջնորդին իրեն վերադառնի Բուքրէշ։ Այս յայտարարութիւն ծափահարութիւններով ընդունուեցաւ խորհրդարանէն։

Զկարծուիր որ Ռուսիան ընդունի Ալեքսանդր Իշխանի վերադարձը։ Խնդրին լուծումը կախում ունի հա-

ւանօրէն Պիսմարք Իշխանի և պ. որ Կիեւոյի տեսակցութիւնէն Յրանգէնապատի մէջ։ Այս տեսակցութիւնէ յետոյ բանակցութիւններ պիտի սկսին պետութիւններուն մէջ, Ռուսիոյ նախաձեռնութեամբ։ Վիէննայէն մի հետապիր հատանական կը համարի քոնֆերանսի դումարումը։

Քարավէլոֆի նոր նախարարութիւնը ամեն կողմեր հետապիրներ և պատգամաւորութիւններ ղրկած է Ա. Լեքսանդր Իշխանը Պուկարիա վերադարձնելու համար։

Timesֆին կը հետապրեն Պուքրէշէն թէ Տիմիթրիէֆ և Տանեէրէֆ պատգամները որոնք ձերբակալած էին Ալեքսանդր Իշխանին և գնաապետ Քիսարոֆ որ դատապիրների դիմաւորներուն դարձնելու էր եղած, փախեր են Սօֆիան։

—Պետերբուրգէն կը հետապրեն օգոստոսի 26ին թէ զօրավար Տօլգորուքի Պուկարիա պիտի ղրկուի մի քննութիւն ընելու համար վերջին դէպքերուն վրայ։ Կըսուի թէ շատ ռուս պաշտօներ ալ պիտի երթան երեն հետ մի պուկար զօրաբանակ վերահաստատելու համար որի հրամանատարութիւնը պիտի յանձնուի մի ռուս զօրավարի որ կը լինի հաւանօրէն Սմոլիրին զօրավարը։

—Վիէննայէն եկած մի հետապիր կիմացնէ թէ Ալեքսանդր Իշխանը երէկ կէսօրէն յետոյ ժամ 2ին հասեր է Լէնցպերկ (Կալիցիա–Աւստրիա) ուր պաշտօնական անձերն և մեծ բազմութիւն ժողովրդեան դիմաւորեր են իրեն։ Ժողովուրդը գլխարկներն ու թաշկինակները չարժելով և ոգեւորուած կեցցէներ պօռալով ընդուներ է իրեն։ Իշխանը փոխադարձաբար պրկեր է այն ոտան որ ժողովուրդը ուռա՛ներ արձակած միջոցին եկեր է մի ծաղկեփունջ ներկայացնել Իշխանին։ Մի լամբագիր մի փոքրիկ ճառախօսութիւն ըրեր է որի վերջին բառերն եղած են, «Կործանի՛ն մատնիչները»։ Իշխանը այսօր (չաբաթ) կերթայ Պրէսլաւ։ Հետապիրը կըսէ թէ ժողովուրդը մտադիր է լուսաւառութիւններով զարդարել քաղաքը նոյն (ուրբաթ) երեկոյ։

ԹՈՒՐՔ ԼՈՒՐԵՐ

«Արեւելք»ի մէջ կը կարդանք հետեւեալ հետաքրքրաշարժ դէպքը։

«Մանուշինք արդէն թէ յանդուգն աւազակայ խումբ մը գերի տարած էր էլասօնիայի յոյն Մէտրապոլիտ Տ. Քիրիլոսն։ Քսան վերջին լրոց, աւազակք 6000 ոսկի փրկանք կը պահանջեն, դիտնալով որ իրենց գերին շատ հարուստ է և կրնայ այսքան գումար մը վճարել առանց իր հարստութիւնէն խօսելու։ Աւազակք ամեն առաւօտ պատարագ մատուցանել տալով յիշեալ եպիսկոպոսին կ'ստիպեն երեր գնա ազօթք կարդալ իրենց ձեռնարկին յաջողութեան համար և յետոյ նորա օրհնութիւնը կընդունեն երեր։

«Այս բարեպաշտ չարագործք առաւօտ յարգանօք կը վարուին իրենց գերիին հետ և ամեն կերպով անտառայ բնակութիւնը հաճոյ ընծայել կընկրկին։ Մէտրապոլիտն յորդոր կարդացած լինելով անոնց հրաժարիլ իրենց այսպիսի արհեստէն, աւազակները երդուեր են որ այս 6000 ոսկւոյ փրկանքն առնելէ յետոյ ընկերական կենաց մէջ պիտի մտնեն և իրաքանչիւրն արհեստով մը պիտի զբաղի, պարկեշտութեամբ իր հացը ճարելու համար։»

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԳԱՄԱՌ–ԲԱԹԻՊԱՑԻ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
«Թիֆլիզի հայ. գրբ. հրատարկ. ընկերքե.»

Մեծանուն բանաստեղծ Գամառ–Քաթիպայի (Ռ. Պատկանեանց) ոտանաւորները պարունակող մի գիրք է 176 երեսներէ բաղկացած։ Սկիզբը գրուած է հեղինակին պատկերը։ Գամառ–Քաթիպայի բանաստեղծութիւնները մի քանին արդէն ծանօթացուցած լինելով մեր ընթերցողներին, ուրախ կը համարինք գրել այդ մասին։

Կը ծախուի «Ազմէնիա» լրագրի խմբագրատունը ի գին 1 ֆրանգ և 75 սանթիմի։ Մարսէյլէ գուրս ամէն անգլի համար 2 ֆրանգ փոստի ծախքովը համարձակ։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Ա. ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑՒՈՒՀԻՄՐ գին 50 սանթիմ.
Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻ » 20 »
Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱՅԷԼԻ » 40 »

Ձը ծախուին Մարսիլ, «Ազմէնիա» լրագրի խմբագրատունը։

Գտար քաղաքացիներին կը դրկուի փոստով, եթէ վերոյգրեալ գիներով Ֆրանսական, բրբական կամ ռուսական փոստի թղթադրոշմ դրկեն «Ազմէնիա»ի խմբագրատունը։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՍԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱՅԷԼԻ

Ե Ռ Ա Ք

ՀԱՅԻ ՄՈՌԱՑՈՒԱԾ ԳԱՍԸ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂՆԵՐԻՆ

Հայաստանի վիճակին նկատմամբ սրտառուչ մաղթանքներ և մտածումներ պարունակող մի տետրակ է։ Հայաստանի բնակիչներէն Գ. Իսրայէլի գրած այդ հայրենասիրական Սաղմոս կը ծախուի «Ազմէնիա» լրագրի խմբագրատունը։ Գին 40 սանթիմ, փոստի ծախքովը հանդերձ։

ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԻՐԱՆՈՐԵԱՆ

ՆԿԱՐԱԳՐԱԿԱՆ ՈՒՂՆԻՈՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԳԱՒԱՌՈՒ ԱՐԵՒՆԼԵԱՆ ՏԱՃԿԱՍՏԱՆԻ

ՏԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԵՐ ՍԱԼԻՆ ԵՒ ՁՈՐԻՆ ՀՆԻՆ ԵՒ ՆՈՐԻՆ ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒՈՒ

Մաս Ա. Բ. Գ. (առարտ)

Հայաբնակ գաւառաց ընդհ. նկարագրութիւնն, տեղագրութիւնն, աշխարհագրութիւնն, չէն և ամայի վանօրէից նկարագիրն, տառագրութիւնք և այլ նիւթեր պարունակող Աղբ. գործ մի է, ամենահարուստ և հետաքրքրական. գրուած չքնահայեաց և չատ նուրբ տեսութեամբ արժանի ամեն Հայու յառաջադիմի վերծանութեան։

Կը գտնուի բոլոր գրավաճառաց քովէն եղբայրասեղին է Պօղոս Պահճէ–գափուճացագործի փառն դէմ Գ. Կ. Քանեանի վաճառատան, թիւ 11։

Գին — Ա. և Գ. մասերն 8 ական, իսկ Բ. մասն 10 դահեկանի։

Վարժարանաց համար գոհացուցիչ զեղչ կը լինի, և յանձնարարութիւնք հզդիւ կը կատարուին։

JOHN SARKIS

PAPASIAN

PAPETERIE — LIBRAIRIE

Magasin de Musique

RUE FRANQUE, PASSAGE CRAMER, 1

SMYRNE (Turquie d'Asie)

Fournitures pour Consulats, Agences, Bureaux, Écoles, etc.

Articlies pour Photographes ,peintres et ingéneurs.

Cartes Géographiques et maritimes, Plans de Smyrne et photographies (vues) de différentes villes de l'Asie-Mineure.

Reliure en tous genres, et Commissoins de travaux d'imprimerie.

Tablaux, Corniches, Baguettes. *Encadrements* avec soin et précision.

Grand assortiment de Musique des plus renommés éditeurs et *Seul Dépôt* des éditions économiques de Ricordi, Peters et Litolff.

Instruments à Cordes, Pupitres-musique, Cordes pour Violon, Guitarre, Mandoline et Piano des meilleures fabriques d'Europe, etc.,etc.

On se charge de toutes sortes de Commissions.

LIBRAIRIE des DEUX-MONDES

(BIBLIOTHÈQUE INTERNATIONALE)

BOURIAND

Libraire-Éditeur, 17, Rue de Loos, PARIS

Extrait du Catalogue

La prochaine Révolution, Auguste Chirac, 2 fr. 50.
Paroles d'un Révolté, P. Krapotkine préface d'Elisé Reclus 3 fr. 50.
Idée générale de la Révolution, Proud'hon 3 fr.50.
Science et Démocratie, V. Meunier 2 volumes, chaque 3 fr.50.
Germinal, Emile Zola 3 fr. 50.
Histoire des Prolétaires depuis les temps les plus reculés, Yves Guyot 10 fr.
Histoire du Socialisme, et des Réformateurs et des Révoltés à travers les âges, par Benoit Malon, illustré, 6 volumes chaque : 7 fr.
Manuel d'Économie Sociale, Benoit Malon 2 fr.50.
Histoire de la Révolution du 18 Mars 1871, P. Lanpallev 7 fr. 50.
Capital et Travail, Ferdinand Lassalle 2 francs.
Abrégé de Psychologie, Nerbert Spencer 4 francs.
Histoire de la Révolution de Juin 1848, V. Marouc. 2 francs.
De l'origine des espèces par sélection naturelle, Darwin 5 francs.
Histoire de la Révolution Française, Villiaumé 3 volumes, chaque : 5 francs.
La Misère (roman d'études sociales), Louise Michel 12 francs.
Les Phènoménes Terrestres, Élisée Reclus, 2 volumes, 2 fr. 50.
L'art d'avoir des enfants sains de corps et d'esprit, Dr Moirot, 5 francs.
La Quintessence du Socialisme, Benoit Malon, 1 fr.
Les Rois de la République (histoire des juiveries), A. Chirac 3 fr. 50.
Le Monde dans 2,000 ans, G. Pellarin, 3 fr. 50.

P. S.— Pour recevoir *franco* ces ouvrages il suffit d'en envoyer le montant par *mandat postal international*, adressé au Directeur de la LIBRAIRIE DES DEUX-MONDES, F. Bouriand, *Paris* 17, rue de Loos *Paris*. Les personnes qui cultivent certaines spécialités dans *les lettres, les sciences, les beaux-arts, l'économie sociale, l'enseignement, le droit*, etc.. etc., etc, et qui désirent avoir la liste des ouvrages traitant particulièrement de ces matières, n'ont qu'à nous le faire savoir, à seule fin que nous leurs fassions parvenir les catalogues spéciaux dont ils auraient besoin. *La Librairie des Deux-Mondes* fait paraitre tous les mois un *Bulletin* donnant l'analyse de ces publications; ce bulletin est envoyé *gratis et franco* à toute personne qui en fera la demande.

Bibliographie

LA TRIBUNE DES PEUPLES

Revue Internationale du Mouvement Social Dans les 5 parties du Monde

RÉDACTION ET ADMINISTRATION

Lib. des Deux-Mondes, 17, rue de Loos PARIS

PRIX DE L'ABONNEMENT

FRANCE UN AN : 5 fr. UNION POSTALE 6 f.

Nous avons déjà signalé à nos lecteurs cette intéressante publication. Son dernier numéro nous est déjà arrivé

Il débute par un appel fait à la pressse en faveur des *Revendications des Arméniens* contre l'oppression séculaire que fait peser le Gouvernement ottoman sur ce peuple infortuné, au mépris des stipulations du traité de Berlin.

Nous y trouvons aussi une réfutation fort intéressante de l'ouvrage du Docteur LOMBROSO: Les *Révolutions expliquées par la science, ou du délit politique au point de vue de l'anthropologie criminelle*. L'analyse de ce travail par CASSIUS en fait ressortir les conclusions qui seront peut-être du goût des médecins aliénistes, mais qui feront jeter les hauts cris aux partisans de la liberté.

Parmi les autres articles très remarquables, nous y lisons : *La Génération artificielle* du Docteur ROSELLI, qui est une critique très sensée de la thèse si hardiment soutenue par le Docteur GÉRARD devant l'Académie de Médecine, et qui souleva dans les journaux de si vives controverses.

Une note très intéressante sur la *situation des immigrants dans la République Argentine* n'est pas de nature à encourager ceux qui seraient tentés d'aller chercher fortune dans ces contrées lointaines.

Suit une traduction fort remarquable d'un article d'un journal clandestin sur le *mouvement révolutionnaire en Russie*. Cette étude d'une grande valeur est pour ainsi dire, une analyse exacte des souffrances qu'endurent les courageux nihilistes ; les scénes émouvantes des luttes qu'ils soutiennent contre l'absolutisme du Czar : c'est, en un mot, le récit fidèle du long martyrologe des champions de la liberté russe.

Le dernier article qui a pour titre : *Un plébiscite musulman au Maroc*, est d'une originalité peu commune, où le Sultan dans un moment d'attendrissement fait sanctionner par ses sujets une question délicate dont il ne croit pas endosser seul la responsabilité.

La Revue se termine par une série de correspondances de *Bulgarie, Arménie, Suisse, Portugal, Egypte, San Salvador, Uruguay, Paraguay, Colombie*, de l'*Equateur* et du *Vénézuéla* et une

Revue Bibliographique Internationale.

La Tribune des Peuples paraît tous les mois en livraisons de 24 pages, ceux de nos lecteurs qui désireraient en recevoir un numéro à *titre spécimen*, n'ont qu'à en faire la demande à l'éditeur-gérant à la *Librairie des deux Mondes*, 17, rue de Loos, PARIS.

On s'abonne sans frais dans tous les bureaux de poste

A. H. CREET & Cie

COWNPORE N. W. P. INDES ANGLAISES

Négociants-Importateurs, Exportateurs, Commissionaires, Commissaires priseurs, Contractants (Fournisseurs) et fabricants de cuirs de toute qualité.

Ayant eu une très longue expérience dans les diverses branches sus–nommées, nous sommes prêts à recevoir des marchandises à la commission pour la vente tractative ou aux enchères publiques, dans des conditions qui seront trouvées réciproquement avantageuses et satisfaisantes.

En échange des marchandises Européennes nous pouvons fournir des marchandises fabriquées aux Indes, n'importe quelle quantité, des premiers choix comme suit :

Des jouets d'enfants de Lucknow, articles de laiton et des draps d'or de Benarès, dinanderies de Moradalad, bijouteries d'or et d'argent de Delhi, châles, étoffes de Cachemire, etc.

Ayant des locaux spacieux pour l'étalage des marchandises en commission et pour la vente aux enchères, nous pouvons en toute confiance recommander notre maison à quiconque voudra entrer en relations d'affaires avec nous, et nous serons bien aise de recevoir des communications et des échantillons dans ce but.

Références

BANK OF BENGAL ;

ROHILCNUD ET KUMAON BANK ;

AGRA BANK LIMITED.

Si c'est nécessaire, nous serons heureux de fournir d'autres références.

Toute communication doit être adressée à nous directement en anglais très détaillée, avec conditions et conventions y relatives.

Mon AD. GODCHAU

Habillements pour Hommes et Enfants

LA MAISON POSSÈDE DEUX GRANDS ÉTABLISSEMENTS DE DÉTAIL :

l'un, 12, Faubourg Montmartre, 12
l'autre, 75, Rue de Rivoli, 75

Pour la Grande Ouverture de la Saison d'Hiver, la **Mon AD. GODCHAU** *met en Vente des séries exceptionnellement avantageuses, dont ci-dessous quelques extraits :*

PARDESSUS POUR HOMMES
15fr. 20fr. 25fr. 30fr. 40fr. 50fr.

COMPLETS POUR HOMMES
35fr. 45fr. 60fr. 70fr.

HABILLEMENTS DE CÉRÉMONIE
28fr. 40fr. 50fr. 70fr. 80fr.

ROBES DE CHAMBRE
11fr. 15fr. 22fr. 30fr. 40fr.

COSTUMES POUR ENFANTS
5f50 10fr. 14fr. 22fr. 28fr.

COMPLETS JEUNES GENS
26fr. 30fr. 38fr. 42fr.

PARDESSUS POUR ENFANTS
5f50 10fr. 14fr. 22fr. 28fr.

Rayons Spéciaux
de VÊTEMENTS sur MESURE
pour Hommes & Enfants

Nous rappelons que la :

Mon AD. GODCHAU HABILLE AUSSI BIEN que les GRANDS TAILLEURS.
Mon AD. GODCHAU est connue pour vendre le meilleur marché de tout Paris.
Mon AD. GODCHAU échange ou remboursse les Vetements ne convenant pas.
Mon AD. GODCHAU est connue et estimée comme MAISON DE CONFIANCE.
Mon AD. GODCHAU vend ses articles au détail au MÊME PRIX QU'EN GROS.
Mon AD. GODCHAU Garantit tout ce qu'elle vend et qui sont de PREMIER CHOIX.

Envoi FRANCO en province pour toute commande de 25 fr.

INSECTICIDE BOUVAREL

Comme une bonne étoile

ce produit merveilleux a paru dans les nuits souvent si sombres des pauvres souffrants, et leur apportait soulagement et consolation, et quand on lit les témoignages sans nombre que les Pilules Suisses ont obtenus on le comprend. La vente d'un million et demi de boîtes par an dit tout «Veuillez m'envoyer une boîte de vos Pilules Suisses à 1 fr. 50. Je m'en trouve très bien, je ne souffre plus. Mauvais appetit, conséquence naturelle d'un estomac delabré, tout a disparu par l'usage de vos Pilules Suisses. Inutile d'ajouter que je vous autorise à publier ma lettre.
«Mme Felice FORTIN-LANGET, à Sandillon (Loiret)».
A. M. Hertzog. Pl.es, 28, rue de Grammont, Paris.

ՏՆՕՐԻՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ
Le Gérant : FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանցի
Marseille. — Imprimerie du Midi, M. SCHICKLER rue Vacon 50.